

Nõuded veise pidamise ja selleks ettenähtud ruumi või ehitise kohta

Vastu võetud 27.08.2009 nr 90

Määrus kehtestatakse «[Loomakaitseaduse](#)» § 3 lõike 4 punkti 1 ja Vabariigi Valitsuse 8. mai 2001. a määruse nr 161 «[Volituste andmine «Loomatauditõrje seadusest» ja «Loomakaitseadusest» tulenevate seadusaktide kehtestamiseks](#)» punkti 4 alusel.

§ 1. Veise pidamisega vahetult tegelev isik

Veise pidamisega vahetult tegeleval füüsilisel isikul peavad olema vajalikud teadmised looma anatoomiast ja füsioloogiast, loomaliigile omastest käitumisharjumustest, loomakaitsemeetmetest ning asjakohased praktilised oskused. Veis selle määruse tähenduses on piima, liha ja muude loomsete saaduste saamise või muul eesmärgil peetav üle kuue kuu vanune liiki *Bos Taurus* kuuluv loom.

§ 2. Veise tervis ja tervise kontrollimine

(1) Loomapidaja tagab siseruumis peetava veise tervise kontrollimise vähemalt üks kord päevas. Eraldi kontrollitakse looma, kelle puhul leitakse see vajalik olevat üldülevaatusel käigus. Väliaedikus või karjamaal olevat looma kontrollitakse selliste vaheaegadega, mis on piisavad looma pikaajalise kannatuse vältimiseks.

(2) Veise tervise kontrollimisel tuleb tähelepanu pöörata looma anatoomilistele ja füsioloogilistele näitajatele, pidades silmas loomaliigile omaseid käitumisharjumusi.

(3) Veise sõrgu kontrollitakse mitte harvemini kui kuue kuu tagant ja hooldatakse vajaduse korral.

(4) Haigestunud või vigastatud veis peab saama asjakohast ravi. Loomale veterinaarabi saamiseks kutsub loomapidaja või looma pidamisega vahetult tegelev füüsiline isik viivitamata veterinaararsti. Vajaduse korral eraldatakse haige või vigastatud loom teistest loomadest, paigutades ta eraldi ruumi, kus on kuiv allapanu.

(5) Veise saba ei tohi püsivalt üles siduda.

§ 3. Veise pidamise ruum või ehitis ning vahendid ja seadmed

(1) Veise pidamise ruum või ehitis ning vahendid ja seadmed peavad olema sellisest materjalist, mida on kerge puhastada ja desinfitseerida ning mis ei ole kahjulik looma tervisele.

(2) Veise pidamise ruumi seadmed, ukSED ja vahikäigud peavad olema ehitatud nii, et oleks välistatud looma vigastumine.

(3) Veise pidamise kohas peab olema piisavalt ruumi, et loomal oleks võimalik takistamatult süüa, juua, maha heita, lamada ja üles tõusta ning jäsemeid välja sirutada.

(4) Veise pidamise ruum või ehitis peab olema ehitatud nii, et looma oleks võimalik põhjalikult kontrollida.

(5) Veise pidamise ruum või ehitis puhastatakse põhjalikult ja vajaduse korral desinfitseeritakse pärast loomade väljaviimist ja enne uute loomade sissetoomist.

§ 4. Veise pidamise ruumi või ehitise ning vahendite ja seadmete ohutus

(1) Veise tervisele ja heaolule vajalikku automaatset ja mehhaanilist seadet kontrollitakse vähemalt üks kord päevas. Rikke avastamise korral kõrvaldatakse see viivitamata või kui see on võimatu, võetakse asjakohased meetmed looma tervise ja heaolu kaitseks.

(2) Veise pidamise ruum või ehitis peab olema ehitatud nii, et hädaolukorras oleks võimalik loom kiiresti ruumist välja viia.

Käikude otsas olevad ukсед peavad olema tegelikult avatavad.

Sõnniku ristikanalite katted vajalikud (kui ristikanal paikneb lauda otsas).

(3) Veise pidamise ruum peab olema varustatud esmaste tulekustutusvahenditega, mille korrasolekut kontrollitakse korrapäraselt.

Sõltuvalt hoone tulepüsisvuse klassist peab olema 6 kg kustuti iga 150/200 m² kohta. Probleemiks paigalduse kohad, loomad ei tohi neid puutuda.

(4) Veise pidamise ruumi või ehitise elektrijuhtmed ja -seadmed peavad olema töökorras ning paigutatud loomale ohutult.

Kaablid ei tohi olla puuteulatuses. Kui see võimatu, siis kaetud loomakindla kattega (jooturite toited, sügamisharjad jms).

Iga jootur peaks olema eraldi väljalülitatav (nii vee ülestulekud kui jooturite küttespiraalid).

Lülitid peavad olema looma puuteulatusest väljas.

(5) Veise pidamise ruumis või ehitises või sellest väljaspool peavad sõnnikuladustamise ja käitlemise seadmed ja vahendid olema projekteeritud ja hooldatud nii, et loom ei puutuks gaasidega kokku kontsentratsioonis, mis kahjustab tema tervist.

§ 5. Looma suhtes elektrilise vahendi kasutamine

(1) Elektrilist uimastamisvahendit ei ole lubatud kasutada looma liikumise piiramiseks või liikuma sundimiseks.

(2) Elektripiitsa on lubatud kasutada ainult üle 12 kuu vanuse veise puhul, kes keeldub liikumast, kui loomale on tagatud edasi liikumiseks piisav ruum ja antud selleks piisav aeg.

(3) Elektripiitsa kasutamine veise suhtes on looma tiinuse viimasel kolmandikul keelatud.

(4) Veisele tekitatava elektrilöögi kestus ei tohi olla pikem kui 1 sekund. Kui loom ühekordsele elektrilöögile ei reageeri, siis seda korrata ei tohi. Elektripiitsa on lubatud kasutada vaid looma reiepiirkonna suurematele lihastele.

§ 6. Veise pidamise ruumi või ehitise põrand

(1) Veise pidamise ruumi või ehitise põrand peab olema ehitatud nii, et oleks tagatud vedelate väljaheidete äravool, eemaldamine või nende imendumine allapanusse. Põranda konstruktsioon ja materjal ei tohi kahjustada looma sõrgu.

(2) Restpõranda ehitus peab välistama veise jäsemete vigastumise ning sõrgade kinnijäämise. Põrandamaterjali laius restpõranda puhul peab olema vähemalt 110 mm ja avade laius kuni 35 mm.

(3) Veist ei tohi pidada üleni restpõrandaga alal. Loomal peab olema ligipääs allapanuga kaetud lamamisalale.

(4) Veise pidamise ruumi või ehitise põrand ei tohi olla libe.

§ 7. Veise pidamise ruumi või ehitise mikrokliima

(1) Veise pidamise ruumi või ehitise õhuvahetus peab tagama, et ruumi suhteline õhuniiskus, temperatuur, tolmu- ja gaasisaldus püsivad tasemel, mis ei kahjusta looma tervist.

(2) Veist ei tohi pidada ruumis, kus müratase ületab pidevalt 65 dB.

(3) Veist ei tohi pidada alaliselt pimedas. Veise pidamise ruum või ehitis peab olema piisavalt valgustatud kas loomuliku valguse või kunstliku valgustusega igapäevaselt vähemalt kella 9.00st kuni kella 17.00ni. Lisaks peab olema võimalus kasutada ööpäev läbi lisavalgusallikat, et vajaduse korral kontrollida looma heaolu ja tervist.

(4) Sundventilatsiooni kasutamise korral tuleb tagada asjakohane varusüsteem, et tagada piisav õhuvahetus veise tervise ja heaolu säilitamiseks süsteemirikke korral, ning rikestest märkuandev häiresüsteem.

§ 8. Veise lõaspidamine

(1) Veise lõastamiseks kasutatav lõõg peab võimaldama veisel ilma raskusteta süüa, juua, maha heita, lamada, üles tõusta ja jäsemeid välja sirutada. Lõastamisvahend ei tohi olla poov ega kahjustada looma muul viisil. Lõastamisvahendit kontrollitakse korrapäraselt.

(2) Lõas peetavat veist puhastatakse korrapäraselt.

(3) Aasta ringi lõaspeetavale veisele peab olema tagatud korrapärane juurdepääs õues asuvale jalutusväljakule.

(4) Veise ase peab olema piisavalt pikk ja lai, et loom saaks tasasel pinnal vabalt seista ja lamada, püsti tõusta ja lamama heita.

§ 9. Veiste pidamine rühmas

(1) Rühmas veise pidamise korral peab põrandapinda olema looma kohta vähemalt järgmiselt:

Lihaveise vanus (kuu)	Muu veise vanus (kuu)	Veise keskmine kaal looma kohta (kg)	Restpõrandaga aedik (m ² /loom)	Perforeerimata põrandaga aedik (m ² /loom)
6–9	8–12	200–300	1,8	2,5
9–13	12–15	300–400	2,0	3,0
13–15	15–20	400–500	2,3	3,5
üle 15	üle 20	üle 500	2,5	4,0

(2) Veiserühmade ühendamist tuleb võimaluse korral vältida. Agressiivne loom eraldatakse rühmast.

§ 10. Veise vabapidamine

Veise vabapidamise korral peab lamamisala looma kohta olema vähemalt järgmine:

Veise vanus (kuu)	Veise keskmine kaal looma kohta (kg)	Lamamisaseme pikkus (m)	Lamamisaseme laius (m)
2–6	175	1,70–1,90	0,80–0,90
6–18	350	1,90–2,00	0,90–1,00
18–22	500	2,00–2,10	1,00–1,20
üle 22	700	2,10–2,40	1,20–1,30

§ 11. Aretusveise pidamine

(1) Täiskasvanud sugupulli aediku suurus peab olema vähemalt 16 m². Üle 1000 kilogrammi kaaluva sugupulli puhul peab aediku suurus olema 1 m² iga 60 kg kohta. Sugupull selle määrase tähenduses on üle kuue kuu vanune aretuse eesmärgil peetav isane veis.

(2) Sugupulli aedik peab asetsema nii, et loomal oleks võimalik näha ja kuulda ümbruses toimuvat.

(3) Sugupull peab saama piisavalt liikuda.

(4) Paaritusala peab olema ehitatud ja sisustatud nii, et oleks välistatud looma vigastumine.

(5) Aretuskarja pidamise kohas peab olema poegimisaedik.

§ 12. Nuumpulli pidamine

(1) Nuumpullide rühmas tohib olla kuni 20 looma. Üksikut looma ei tohi viia väljakujunenud rühma. Nuumpull selle määrase tähenduses on liha tootmise eesmärgil peetav üle kuue kuu vanune isane veis.

(2) Rühmana peetavatele nuumpullidele peab olema eraldatud ruumi vähemalt 3 m² looma kohta ning lisaks 0,5 m² iga 100 kg eluskaalu kohta kui looma kehakaal ületab 500 kg.

§ 13. Veise poegimine

(1) Veise ase kaetakse enne poegimist kuiva lisaallapanuga.

(2) Vahetult enne ja pärast poegimist ning poegimise ajal tuleb veise tervisele ja heaolule pöörata tavapärasest rohkem tähelepanu ning tagada talle rahulik ja vaikne keskkond.

(3) Poeginud loomal peab võimaldama vasikat lakkuda, kui veterinaararst ei ole määranud teisiti.

(4) Poegimisabi tohib anda vaid käsitsi kasutatavat vahendit kasutades. Kui see ei õnnestu, võetakse ühendust veterinaararstiga.

§ 14. Lehma lüpsmine

Lüpsil olevat lehma, välja arvatud laktatsiooni lõpetav lehm, lüpstakse vähemalt kaks korda päevas.

§ 15. Veise karjatamine

(1) Väliaedik ja karjamaa peavad olema looma tervisele ohutud.

(2) Karjamaale viiv tee peab olema veisele turvaline.

(3) Elektritara kasutamise korral peab see olema tootja poolt nõutavas töökorras, et välistada oht looma tervisele.

(4) Loomale mittesobivate ilmastikutingimuste korral tuleb veist nende eest kaitsta või mitte lasta teda karjamaale.

(5) Kui veiste ajamisel kasutatakse koera, tagab loomapidaja, et koer ei vigastaks looma ega põhjustaks talle üleliigset stressi.

§ 16. Veise söötmine ja jootmine

(1) Veisel peab olema vaba juurdepääs puhtale veele.

(2) Veis peab iga päev saama eale kohases koguses koresööta.

(3) Rühmas veiste pidamise korral peab söödasõim olema paigutatud nii, et kõik loomad pääseksid takistamatult sööma. Söötiskohal tuleb täiskasvanud looma kohta arvestada vähemalt 60 cm sõimepikkusega.

(4) Vajaduse korral antakse veisele mineraalset lisaööta.

(5) Söötmise ja jootmise vahendid peavad olema paigutatud selliselt, et veisele antava sööda ja vee saastumise oht oleks võimalikult väike. Vesi ei tohi jäätuda.

(6) Automaatne arvutipõhine söötmissüsteem peab võimaldama saada loomade söödakasutuse kohta vähemalt sama palju teavet, kui on võimalik saada käsitsi söötmisel.

Söötmisplatsid

Veiste söötmis- ja jootmisplatsid on vajalikud veiste pidamiseks ja jootmiseks, sisuliselt on tegemist betoneeritud karjamaaga.

Loomadele tuleb aastaringselt tagada:

- Juurdepääs söödale;
- Joogiveele;
- Allapanuga kaetud puhkealale (näiteks lauta);
- Piisava karedusega liikumisteed (ehk vedelike külmumise vältimine teedel).

Asukoha planeerimisel tuleb lähtuda:

- Paiknemisest lauda jm hoonete suhtes;
- Tuulevarjulisemasse kohta, aga mitte täielikult umbsesse;
- Võimalikud piirangud (vesi, elekter, kaablid jne).

Platsi kujundamise põhireeglid

- Põrand piisavalt tugev ja vajalike kalletega;
- Virts tuleb kokku koguda ja hoiustada;
- Elamust võimalikult kaugele;
- Vältida tupikuid (loomad peavad saama agressiivsete isendite eest ohutult ära liikuda);
- Piirdeaiad peavad olema piisavalt tugevad ja ohutud (kombineerida teraspiirdeid elektrikarjusega);
- Platside mõõtmed (eriti laius) peavad olema mõistlikud, 5...6 m ei ole normaalne;
- Pindala looma kohta peab olema piisav (mitte vähem kui 20...50 m²);
- Üksikuid loomi peab saama kergesti karjast eraldada (ajamine läbi kitsaste koridoride).

Põrandad:

Betoonplaat paksusega 100...120 mm, külmakindel segu (C30/37 XC2 XF3).

Asfalt ei sobi, kuna loomad vajuvad sõrgadega läbi.

Ajutiste platside ehitamisel väikestele karjadele võiks kaaluda paesõelmeid või freesasfalti.

Alternatiiviks võiks kaaluda ca 600 mm paksust okaspuukoore kihti.

Jootmine

Kasutada ainult külmumiskindlaid jootureid, vältida veevanne;

Jooturid peavad olema tugevad, kergesti puhastatavad.

Jooturi ülemise serva kõrgu peab vastama looma mõõtmetele.

Soovitav on jooturite alla ja ümber valada betoonplaat.

Tühjendusavade sulgemiskorgid peavad olema püsivad.

Jõusööta ei peaks panema jooturi lähedale.

Söötmine

Söötmisel arvestatakse järgmiste asjaoludega:

- Kõikidele loomade üheaegne söömisvõimalus (piisav söömisfront, >600 mm/loom);
- Loomad (eriti vasikad) ei tohi pääseda läbi söödalava piirde;
- Söödalava peaks olema loomade seisutasandist vähemalt 200 mm kõrgemal, max 700 mm;
- Söötiskäigu betoon paksus traktoriga sõitmisel 150 mm, lihvitud betoon;
- Sööda raiskamise piiramine;
- Söödarõngaste kasutamisel on soovitatav valada alusbetoonpõrand;
- Söödarõngaste võiksid olla katusega;
- Söödalava esine käik peaks olema puhastatav.
- Soovitav on söötmiskohad katta katusega.

Üksikute loomade karjast eraldamine

Mistahes ohu, probleemi korral peab olema võimalik üksikuid loomi karjast eraldada.

- Üldjuhul toimub see kogu grupi ajamisel läbi kitsa koridori, loomad eraldatakse värava abil;
- Ideaalis peaks loomi saama liigutada (ajada) üks inimene;
- Ajamiskoridor peaks olema statsionaarne;
- Sageli tehakse erinevad vet. protseduurid ning loomade kaalumine koridoris.

Sõnnikumajandus

- Söötmis- ja jootmisplatsile kohanduvad sõnnikuhoidlatele kehtestatud nõuded;
- Põrandad peavad olema veetihedad, piisavalt tugevad ja vajalike kalletega;
- Plats peab olema nii kujundatud, et kõrvalt platsidelt ei valgu vesi selle peale;
- Virts ja sademed tuleb hoiustada virtsahoidlas, maasse immutamine võimalik ainult väga väikestes karjades.
- Virts ja sademed tuleb koguda kallete abil ning hoiustada;
- Sadevete aastane maht on ca 700 mm, st virtsahoidlasse jõuab sellest ca 75%. Näiteks 1000 m² platsilt tuleb koguda ja hoiustada ca $0,75 \times 0,7 \times 1000 = 525 \text{ m}^3$ vett.
- Kui loomapidamishoone on söötmisplatsi kõrval, tuleb katusevesi koguda vihmaveerennide abil ning suunata eemale (kraavi vm). Teoreetiliselt on võimalik katusevett kasutada ka loomade jootmiseks.
- Sõnnik hoiustatakse üldjuhul eraldi rajatud sõnnikuhoidlas, virts virtsahoidlas.
- Kui sõnnik kogutakse kokku kopa abil, on otstarbekas teha platsi serva(desse) tugevast betoonist randid, mis suudavad võtta vastu kopa koormusi.
- Sõnniku koristussagedus sõltub aastast (kuumal suvel harvem, vihmaperioodil sagedamini).
- Allapanuna kasutatakse hekselpõhku ja saepuru.

Loomade varjualused

Varjualused pakuvad loomadele võimalust varjuda ebasobivate ilmastikutingimuste ning putukate eest.

Varjualuseid kasutatakse eelkõige hobuste ning väiksemate veisegruppide pidamiseks.

Nõuded varjualustele

- Piisavalt ilmastiku- ja loomakindel;
- Piisavalt suur, et mahutada seal viibivaid loomi, pindalale kehtivad samad reeglid mis lautadele;
- Kahe väljapääsuga, st ei tohi esineda tupikuid;
- Peab olema masinaga puhastatav;
- Avad võiks katta lamell-ribadega;
- Vähemalt lagi peaks olema soojustatud suvise palavuse ja talvise kondensi vältimiseks.

Söötmise ja jootmise võib toimuda varjualuses. Söötmise võiks olla siiski mujal, kuna võtab liiga palju ruumi.

Isikliku kogemuse põhjal kasutavad hobused varjualust suvel, talvel aga tualetina.

Lihaveiste pidamine

Pidamisviisi valik sõltub:

- Karja suuruselt (väikesed karjad sügavallapanul, suured puhkelatrites või sügavallapanul);
- Olemasolevatest tingimustest (sageli olemas vana veiselaut, mis kohendatakse lihaveiste jaoks);
- Äriplaanist (karjamaal nuumamine, laudas);
- Omaniku soovidest;
- Kohalikest tingimustest;
- Loomade liigist;
- Allapanu olemasolust (vaja 10...15 kg põhku looma kohta, st 6 kuu kohta 1,8...3 t ehk 10...15 rulli);
- Muudest tingimustest.

Karjamaal pidamine

Levinud üleminekuvormina piimalehmade pidamiselt lihaveistele. Loomad said minna varju metsa alla, mis enamasti hukkub paari aasta jooksul (loomad vigastavad juuri ja kahjustavad puude koort).

Praegu on levinud erinevate rannäärsetel aladel. Loomad viiakse varakevadel karjamaale ja tuuakse hilissügisel lauta tagasi.

Karjamaal peetakse nuumagruppe ja vasikatega ammekarjasid. Poegimine toimub üldjuhul laudas või mujal kergesti kontrollitavates kohtades.

Loomapidaja ülesandeks on tagada loomadele valve, piisavalt tugevad piirdeaiad ning joogivee olemasolu. Kuival ajal tuleb olla valmis loomade lisaõõtmiseks. Sajuperioodidel võivad jootmis- ja söötmiskohad muutuda läbimatuks.

Laudas pidamine

Amme- ja nuumagruppe peetakse sügavallapanul ning puhkelatrites. Tõupulle ainult allapanuga sulgudes.

Ammegruppe saab pidada nii sügavallapanul kui puhkelatrites.

Tavapärased vead lihavede lautade planeerimisel ja ehitamisel

- Algselt liiga väike ambitsioon ehk esimene ehitusjärg ei pruugi jääda viimaseks (farmi üldplaneering tuleb algselt teha täismahus);
- Ei arvestata allapanu vajadusega;
- Karjamaa liiga väike, pinnas savine;
- Loomi ei saa mõistlikult liigutada ja grupeerida;
- Liiga palju käsitööd;
- Ei suudeta komplekselt kõiki farmi toimimiseks vajalikke rajatisi (silo- ja söödahoidlad, allapanu hoiustamine, teed, sõnniku- ja virtsahoidla jne) välja ehitada;
- Ei tehta piisavalt „kodutööd“ enne ehitustööde alustamist (tellija peab olema võimeline selgitama projekteerijale, mida tegelikult soovitakse);
- Raha saab enne otsa, kui farm valmis ehitatud;
- Kavandatavad laudad liiga kallid. Enda rahalist võimekust tuleb realistlikult hinnata, kallite lahenduste kopeerimine ei pruugi edukalt lõppeda;
- Unustatakse virtsahoidla ehitada või on need liiga väikesed;
- Ei arvestata turu kõikumistega, st noorloomi ei ole alati võimalik müüa.

Infoallikad:

- Isiklikud kogemused (eriti efektiivne on õppimine oma vigadest);
- <https://www.riigiteataja.ee/index.html> ;
- <https://www.google.com/> ;
- Seadmete müüjad;
- Naabrite jt sarnase valdkonna ettevõtjate kogemused;
- Nõustajad;
- Projekteerijad ja ehitajad.

Soovitav on suhelda paralleelselt võimalikult paljude infoallikatega.